

Artikel

Kajian Kebolehpasaran Graduan Program Antropologi dan Sosiologi Sebelum dan Semasa Pandemik Covid-19

(The Study on Employability of Anthropology & Sociology Graduates Before and During Pandemic Covid-19)

Dayang Fitri Izzati Abdul Aziz* & Azlina Abdullah

Program Antropologi dan Sosiologi, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia, 43600, Bangi, Selangor, Malaysia.

*Pengarang Koresponden: dayangizzatii@gmail.com

Abstrak: Pada era modenisasi, graduan menghadapi halangan dan cabaran untuk keluar daripada status pengangguran. Persaingan graduan mendapatkan pekerjaan semakin meningkat berikutan penambahan jumlah graduan yang bergraduasi setiap tahun. Keadaan ekonomi yang merosot disebabkan oleh pandemik COVID-19 turut meningkatkan lagi tahap kesukaran graduan untuk mendapatkan pekerjaan sesuai dengan kelayakan yang dimiliki. Oleh yang demikian, kajian ini dijalankan bagi mengenal pasti pola kebolehpasaran graduan sebelum dan semasa pandemik COVID-19, mengenal pasti faktor yang mempengaruhi kebolehpasaran serta peranan modal sosial terhadap kebolehpasaran graduan. Kajian ini dijalankan ke atas 106 orang responden yang terdiri daripada graduan Program Antropologi & Sosiologi Universiti Kebangsaan Malaysia yang bergraduasi pada tahun 2018, 2019 dan 2020. Kajian ini menggunakan pendekatan kuantitatif dan responden dipilih melalui kaedah pensampelan rawak mudah berstrata. Data kajian dianalisis secara deskriptif menggunakan perisian *Statistical Packages for The Social Science* (SPSS) versi 20. Hasil dapatan kajian menunjukkan bahawa tahap kebolehpasaran graduan ANSOS UKM yang bergraduasi sebelum dan semasa pandemik berada pada tahap yang sangat baik dan stabil. Kemahiran teknologi digital merupakan salah satu faktor yang boleh meningkatkan tahap kebolehpasaran graduan dan merupakan satu keperluan bagi kebanyakan majikan. Akhir sekali, dapatan kajian menunjukkan faktor modal sosial yang diperolehi mahasiswa sepanjang pengajian di universiti memberikan pengaruh dan impak positif terhadap tahap kebolehpasaran graduan. Kesimpulannya, graduan haruslah mempersiapkan diri dengan mengasah kemahiran dan membina modal sosial semasa masih bergelar mahasiswa bagi meningkatkan kebolehpasaran diri untuk bersaing dalam pasaran pekerjaan. Implikasi kajian ini terhadap usaha berterusan dalam memastikan kelestarian kebolehpasaran graduan khususnya dalam bidang, di samping memperkasa graduan secara menyeluruh.

Kata kunci: : Kebolehpasaran, pekerjaan, graduan, modal sosial, pandemik COVID-19

Abstract: In this era of modernization, most graduates are likely to face various challenges and hardships in effort to get themselves out of the state of unemployment. Year by year, the competition amongst graduates to obtain a solid occupation is becoming tougher following the increment in the total number of graduates. The declining nation's economy status due to the impact of COVID-19 pandemic has also become the leading

reason for why those graduates find more difficult to secure job opportunities that suits their credibility. For that reason, this study had been conducted to identify the trend in employability of graduates both before and after the COVID-19 pandemic, identify the factors that affect employability as well as the role of social capital on the graduates' employability. This study had been conducted on a total number of 106 respondents which were comprised of the graduates of the Anthropology and Sociology (ANSOS) Program, National University of Malaysia (UKM) who graduated on the year of 2018, 2019 and 2020. This study was quantitative research whereby the respondents had been selected via the technique of stratified simple random sampling. The collected data had been analyzed descriptively using *Statistical Packages for The Social Science (SPSS)* version 20 software. The results of this study showed that the employability level of the ANSOS UKM graduates who graduated before and after the COVID-19 pandemic was satisfactory. Knowledge in digital technology is one of the factors that can increase graduate employability and need in the eyes of most employers. Lastly, social capital influence and have a positive impact on graduate employability. In conclusion, graduates should prepare themselves by honing their skills and building social capital as much as possible while still being students to increase their employability to compete in work market. The implications of this study on the ongoing efforts to ensure the sustainability of graduates' employability, especially in the field, in addition to empowering graduates as a whole.

Keywords: Employability, works, graduate, social capital, COVID-19 pandemic

Pengenalan

Pandemik COVID-19 dan impaknya ke atas pelbagai aspek kehidupan merupakan topik hangat dibicarakan setiap hari bermula daripada satu tarikh keramat iaitu 17 November 2019 sehinggalah sepanjang tahun 2020 dan kini tahun 2021. Namun penyakit ini mula mendapat perhatian pada pertengahan Disember 2019 dan diiktiraf sebagai pandemik oleh *World Health Organization (WHO)* pada 11 Mac 2020. Pandemik COVID-19 atau juga disebut sebagai pandemik koronavirus merupakan penyakit yang berpunca daripada koronavirus sindrom pernafasan akut teruk 2 (SARS-CoV-2). Menurut laporan daripada laman rasmi WHO sehingga tarikh 18 Jun 2021, sebanyak 177 108 695 jumlah kes telah dilaporkan di seluruh dunia dengan jumlah kematian sebanyak 3 840 223.

Malaysia juga merupakan salah satu negara yang terjejas teruk dengan pandemik COVID-19 ini. Berikutan kemunculan pandemik ini, sebahagian besar negara di dunia termasuklah Malaysia sangat terjejas dari pelbagai aspek. Antara sektor yang paling terjejas sudah tentu sekali sektor kesihatan. Selain sektor kesihatan, sektor ekonomi dan pekerjaan juga sangat terjejas berikutan banyak organisasi yang terpaksa ditutup atau ditangguhkan operasinya sebagai usaha menghentikan penyebaran wabak koronavirus. Oleh yang demikian, banyak syarikat yang mengambil langkah mengurangkan jumlah pekerja bagi menjimatkan kos operasi syarikat. Pengurangan pekerja mengakibatkan ramai kehilangan pekerjaan dan meningkatkan persaingan dalam mendapatkan pekerjaan.

Kebimbangan soal pengangguran bukan sahaja menghantui golongan pekerja sahaja, malah graduan universiti juga turut risau tentang peluang pekerjaan ketika pandemik COVID-19. Hal ini kerana peranan sosial graduan bukan lagi sebagai seorang pelajar apabila tamat pengajian, sebaliknya graduan perlu menempuhi dunia dan realiti sebenar kehidupan, bekerja dan menyumbang kepada keluarga dan negara. Perubahan status sosial daripada seorang pelajar kepada seorang pekerja merupakan suatu proses yang tidak

mudah dan memerlukan masa untuk penyesuaian diri. Persaingan antara graduan universiti seluruh Malaysia yang masing-masing berlumba-lumba merebut peluang pekerjaan juga amatlah tinggi. Berikutan pandemik COVID-19, ramai pekerja telah kehilangan pekerjaan mereka. Keadaan ini menggusarkan ramai pihak, lebih-lebih lagi graduan yang baharu sahaja menamatkan pengajiannya baharu bergraduasi dan masih belum cukup matang dalam pekerjaan. Oleh yang demikian, artikel ini bertujuan membincangkan dapatan dan analisis kajian yang dijalankan untuk sebuah latihan ilmiah bagi mengenal pasti pola kebolehpasaran graduan khususnya graduan Program Antropologi dan Sosiologi dan faktor-faktor yang mempengaruhinya, serta peranan modal sosial terhadap kebolehpasaran graduan.

Sorotan Karya

1 Pengangguran Dalam Kalangan Graduan

Sebuah kajian yang dijalankan oleh Norhayati et al. (2012) menyatakan kadar pengangguran dan guna tenaga merupakan isu utama dalam pembangunan ekonomi sesebuah negara. Kadar pengangguran yang rendah dikatakan menunjukkan sesebuah negara mempunyai pertumbuhan yang mapan. Pada tahun 2003, Institut Penyelidikan Pendidikan Tinggi Negara (IPPTN) telah membentangkan laporan akhir 'Kajian Pengangguran di Kalangan Siswazah'. Sampel bagi kajian ialah graduan pada tahun 2001 yang sedang menganggur dan sudah bekerja. Dapatan kajian IPPTN mendapati sebanyak 63.6% responden kajian mendapat pekerjaan setelah menamatkan kajian, manakala sebanyak 27.1% masih lagi tidak bekerja. Lebihan peratusan adalah bagi graduan yang menyambung semula pengajian ke peringkat lebih tinggi serta bekerja sendiri. Dari segi status pekerjaan mengikut bidang pula, dilaporkan bahawa 100% responden yang tamat pengajian dalam bidang perubatan dan pergigian mendapat pekerjaan. Manakala, responden graduan dalam bidang pengajian seni bina dan undang-undang, perancangan bandar dan ukur masing-masing menunjukkan peratusan sebanyak 77.6% dan 86.7%.

Kemudian, Amanuddin et al. (2013) dalam kajian yang bertajuk '*Graduate Unemployment: The Awareness and Perception of Graduates Towards Government's Initiatives*' mendapati graduan tidak mendapat pekerjaan kerana kurang ilmu pengetahuan dalam sektor pekerjaan. Selain itu, kehendak majikan dalam industri pekerjaan juga melebihi batas kemampuan graduan menyebabkan keadaan menjadi lebih sulit untuk graduan memohon pekerjaan. Graduan juga dikatakan kurang peka tentang kewujudan program yang dianjurkan oleh kerajaan, contohnya program Skim Latihan 1 Malaysia (SLIM). Para graduan dikatakan berminat untuk mengikuti program-program yang mampu meningkatkan tahap kebolehpasaran graduan, namun sejumlah 60.7% daripada graduan ini dikatakan tidak cakna sehingga menyebabkan banyak peluang yang terlepas begitu sahaja.

Menurut kajian daripada Bank Dunia yang bertajuk '*Malaysia and the Knowledge Economy: Building a World-Class Higher Education System*' (2007), tiga faktor utama yang menyumbang kepada pengangguran graduan ialah permintaan dan penawaran graduan, proses pencarian kerja dan ketidaksepadanan kemahiran.

2 Kebolehpasaran Graduan

Kajian tentang kebolehpasaran graduan telah dijalankan oleh Noorah dan Zakiah (2017) berjudul 'Pembangunan Kebolehpasaran Siswazah: Tindakan Universiti dan Cabaran yang Dihadapi'. Terdapat dua objektif bagi kajian ini iaitu pertamanya untuk mengenal pasti peranan universiti dalam menyediakan program-program pembangunan kebolehpasaran kepada pelajar masing-masing. Objektif kedua adalah untuk mengenal pasti

kekangan yang dihadapi oleh pelajar untuk mengikuti program-program pembangunan kebolehpasaran yang disediakan oleh pihak universiti. Kajian ini merupakan kajian kes di Universiti Sains Malaysia (USM) dan Universiti Utara Malaysia (UUM). Kajian ini menggunakan kaedah kualitatif dan kuantitatif di mana temu bual dan pengagihan borang soal selidik dilakukan bagi mendapatkan data kajian yang kukuh. Dapatan kajian menunjukkan bahawa hanya sebilangan kecil pelajar yang melibatkan diri dalam program pembangunan atau aktiviti yang dianjurkan oleh pihak universiti. Hanya sejumlah kecil pelajar yang mendapatkan khidmat nasihat dari unit kerjaya dan kaunseling dalam merancang matlamat kerjaya pelajar. Selain itu, hasil kajian tersebut juga mendapati bahawa pihak universiti dan juga pelajar mengalami beberapa kekangan dalam mengatasi masalah kebolehpasaran dan pengangguran siswazah.

Kajian seterusnya adalah kajian yang dijalankan oleh Nor Azira et al. (2020) iaitu 'Kajian Kebolehpasaran Siswazah Fakulti Sains Pentadbiran dan Pengajian Polisi, Universiti Teknologi Mara Malaysia (UITM)' yang bertujuan mengkaji status pekerjaan para alumni UITM sama ada telah bekerja ataupun tidak, mengenal pasti sama ada alumni menggunakan kelulusan dan kemahiran yang dimiliki semasa mencari pekerjaan. Hasil dapatan kajian yang dijalankan secara tinjauan menggunakan soal selidik mendapati bahawa kebolehpasaran graduan daripada Fakulti Sains Pentadbiran dan Pengajian Polisi dikategorikan pada tahap yang membanggakan di mana ketiga-tiga program daripada fakulti tersebut mampu memperoleh pekerjaan yang baik berserta dengan pendapatan yang juga baik. Selain itu, graduan didapati menggunakan kelayakan mereka untuk memperoleh pekerjaan serta turut menggunakan pengalaman pembelajaran dan kemahiran di universiti untuk diaplikasikan dalam alam pekerjaan. Malah kajian juga mendapati bahawa terdapat beberapa subjek yang ditawarkan membantu graduan dalam dunia pekerjaan. Turut dinyatakan juga bahawa kriteria yang diinginkan para majikan dan industri adalah keperibadian yang menarik diikuti dengan keyakinan diri, keyakinan melontarkan idea, ciri-ciri kepimpinan, penampilan diri, kebolehan menguruskan tekanan di tempat kerja, sikap bekerjasama serta kreatif.

Kajian lain yang bertajuk 'STOPS: Mengungkit Isu Kebolehpasaran Graduan di Malaysia' merupakan salah satu kajian berkenaan kebolehpasaran graduan yang telah dijalankan oleh Norliana et al. (2016). Kajian tersebut bertujuan untuk memahami faktor serta latar belakang situasi yang mengerah kepada aktiviti pemilihan, pencarian dan juga penyebaran maklumat dalam usaha menyelesaikan masalah kebolehpasaran graduan. Kaedah kajian yang digunakan adalah kaedah kajian kuantitatif dengan menggunakan soal selidik sistem Kwiksurvey. Selain itu, penyelidik juga turut menggunakan kaedah Model Persamaan Struktur Structural Equation Modelling (SEM). Hasil dapatan kajian menyokong kelima-lima hipotesis kajian. Sungguhpun kajian ini lebih kepada bidang komunikasi, namun melalui kajian ini, bahagian kaedah kajian dapat memberi panduan dalam menjalankan kajian berbentuk kuantitatif.

3 Modal Sosial

Kajian lepas yang dijalankan oleh Batistic dan Tymon (2017) bertajuk 'Networking Behaviour, Graduate Employability: A Social Capital Perspective' merupakan sebuah kajian yang dijalankan berdasarkan kerangka teori modal sosial yang menyeluruh. Kajian ini mengembangkan dan mengkaji secara empirikal berkenaan tingkah laku jaringan dan kebolehpasaran dalam konteks pendidikan tinggi. Sampel kajian terdiri daripada 376 orang pelajar sepenuh masa bidang perniagaan. Hasil dapatan kajian mendapati bahawa jaringan sosial mempunyai kaitan dengan peningkatan dalaman dan luaran kebolehpasaran dengan meningkatkan akses kepada pelbagai sumber.

Luo et al. (2021) dalam kajian yang bertajuk 'COVID-19 Lockdown and Social Capital Changes Among Youths in China' merupakan sebuah kajian yang dijalankan bagi menilai perubahan modal sosial sebelum dan semasa pandemik COVID-19 di kalangan belia Cina. Kajian dijalankan ke atas 10540 orang responden yang terdiri daripada tiga peringkat pendidikan iaitu sekolah menengah/vokasional, sarjana dan siswazah sebelum dan semasa perintah 'lockdown' COVID-19 berlaku. Instrumen yang digunakan bagi kajian ini ialah 'COVID-19 Impact on Lifestyle Change Survey (COINLICS)'. Secara keseluruhan, hasil dapatan kajian menunjukkan penurunan modal sosial dalam kalangan individu dan masyarakat namun berlaku peningkatan modal sosial dalam kalangan keluarga dan masyarakat semasa lockdown berlaku.

Kajian lain oleh Tomlinson et al. (2017) telah menulis sebuah artikel jurnal yang bertajuk 'Resources and Readiness: The Graduate Capital Perspective as a New Approach to Graduate Employability'. Perkara utama yang dibentangkan dalam artikel ini ialah berkenaan perspektif baru tentang kebolehpasaran graduan berdasarkan modal yang dimiliki graduan. Peranan penting yang dimainkan oleh pelbagai bentuk modal ditekankan dalam penulisan ini kerana mampu meningkatkan kebolehpasaran graduan. Terdapat empat jenis modal yang dijelaskan dalam artikel ini iaitu modal manusia, modal sosial, modal budaya dan modal psikologikal. Modal-modal ini dijelaskan sebagai sumber utama yang mampu meningkatkan kebolehpasaran graduan sebagai persediaan untuk masuk ke pasaran pekerjaan.

Metodologi

Kajian yang dijalankan adalah menggunakan pendekatan kuantitatif melalui kaedah pengumpulan data menggunakan soal selidik. Soal selidik disediakan, dikembangkan dan disesuaikan berdasarkan keperluan kajian dan objektif kajian. Soalan yang dibina merangkumi soalan tertutup 5 skala likert dan juga soalan terbuka bagi mendapatkan respons terhadap soalan yang memerlukan penjelasan. Sampel dipilih menggunakan kaedah pensampelan kebarangkalian rawak mudah berstrata. Penyelidik memilih responden yang terdiri daripada graduan Program Antropologi & Sosiologi (AnSos), Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM) yang bergraduasi pada tahun 2018, 2019 dan 2020. Saiz sampel pula ditentukan menggunakan jadual Krejcie dan Morgan (1970) iaitu sebanyak 118 orang responden yang mewakili jumlah populasi sebanyak 170 orang. Namun demikian, penyelidik hanya mampu mendapatkan sebanyak 108 responden disebabkan oleh berlakunya batasan kajian di mana terdapat sebahagian graduan yang tidak dapat dihubungi. Proses mendapatkan data dimulakan dengan mencari tiga orang *key informant* yang terdiri daripada graduan daripada setiap kohort sebagai pengantara bagi penyelidik dan responden dari setiap kohort. Borang soal selidik kemudiannya diedarkan dengan bantuan *key informant* ini kepada responden yang berkaitan dengan menggunakan media komunikasi seperti WhatsApp dan Telegram. Data yang diperolehi kemudiannya dianalisis secara statistik deskriptif menggunakan perisian *Statistical Packages for The Social Science (SPSS)* versi 20.

Dapatan Kajian dan Perbincangan

1 Latar Belakang Responden

Daripada jumlah keseluruhan 108 responden kajian, sejumlah 29.2% responden adalah lelaki dan 70.8% responden perempuan. Peratusan jumlah graduan daripada setiap kohort pula adalah sebanyak 30.2% yang bergraduasi pada tahun 2018, 35.8% bagi tahun 2019 dan 34% bagi tahun 2020. Responden kajian kebanyakannya berstatus bujang mewakili 93.4% dan hanya 6.6% yang sudah mendirikan rumah tangga.

Jadual 1 di bawah menunjukkan tahap pendidikan ibu dan bapa kepada responden kajian. Tahap pendidikan merupakan salah satu komponen yang boleh mempengaruhi modal sosial seseorang individu. Peratusan tertinggi tahap pendidikan ibu dan bapa responden kedua-duanya adalah pada kategori sekolah menengah iaitu masing-masing sebanyak 67% dan 66.1%. Peratusan terendah pula adalah kategori institusi pengajian tinggi luar negara iaitu sebanyak 1.9% bagi bapa dan 0.9% bagi ibu responden. Melalui jadual di atas, dikenal pasti bahawa bapa mempunyai tahap pendidikan yang lebih tinggi berbanding ibu.

Jadual 1. Tahap Pendidikan Ibu dan Bapa Responden

Kategori	Peratusan (%)
Tahap pendidikan bapa	
Sekolah rendah	7.5
Sekolah pondok/Pesantren	0.9
Sekolah menengah	66.1
Institut pengajian tinggi dalam negara	23.6
Institut pengajian tinggi luar negara	1.9
Tahap pendidikan ibu	
Sekolah rendah	15.1
Sekolah pondok/pesantren	-
Sekolah menengah	67
Institut pengajian tinggi dalam negara	17
Institut pengajian tinggi luar negara	0.9

Sumber: Data Kajian Lapangan 2021

2 Pola Kebolehpasaran Graduan Sebelum dan Semasa Pandemik COVID-19

Jadual 2 menunjukkan peratusan graduan yang telah pun bekerja adalah sebanyak 83% manakala hanya 2.8% sahaja yang tidak bekerja. Baki peratusan sebanyak 14.2% merupakan graduan yang sedang mencari kerja (5.7%) dan graduan yang menyambung pelajaran (8.5%). Pengiraan ini merupakan pengiraan secara keseluruhan. Bagi pengiraan mengikut tahun bergraduasi pula iaitu tahun 2018, 2019, dan 2020, graduan daripada setiap tahun mempunyai peratusan graduan yang bekerja pada tahap yang hampir sama iaitu sekitar 81.6% hingga 84.4%. Melalui peratusan ini, dapat dilihat bahawa kebolehpasaran graduan AnSos berada pada tahap yang sangat baik di mana majoriti graduan berjaya mendapatkan pekerjaan tidak kiralah bagi graduan yang bergraduasi sebelum atau semasa COVID-19. Graduan 2019 merupakan graduan yang paling ramai yang masih berusaha mencari kerja iaitu sebanyak empat orang yang mewakili 0.5% daripada kohortnya. Hal ini kerana graduan 2019 berada pada fasa peralihan dan dalam proses pencarian pekerjaan yang sesuai bagi mereka.

Jadual 2. Status Pekerjaan Responden

Tahun bergraduasi	Peratusan (%)			
	Bekerja	Mencari kerja	Menyambung pelajaran	Tidak bekerja
2018	84.4	3.1	3.1	9.4
2019	81.6	10.5	7.9	-
2020	83.3	2.8	13.9	-
Jumlah keseluruhan	83.0	5.7	8.5	2.8

Sumber: Data Kajian Lapangan 2021

Bagi bilangan graduan yang menyambung pelajaran pula, graduan tahun 2020 mempunyai angka yang paling tinggi iaitu sebanyak 13.9% manakala graduan tahun 2018 mempunyai peratusan yang terendah iaitu sebanyak 3.1% sahaja. Jumlah ini adalah wajar dan menunjukkan bahawa segelintir graduan berpendapat bahawa menyambung pelajaran merupakan tindakan yang wajar ketika pandemik COVID-19 kerana kebanyakan graduan bersetuju bahawa mendapatkan pekerjaan ketika pandemik COVID-19 adalah sukar. Bagi status tidak bekerja pula, hanya graduan tahun 2018 sahaja yang mempunyai graduan yang tidak bekerja iaitu sebanyak tiga orang atau 9.4%. Alasan mengapa graduan daripada tahun 2018 tersebut memilih untuk tidak bekerja adalah dua daripadanya sudah berkahwin dan menjadi suri rumah sepenuh masa manakala seorang lagi graduan tidak bekerja akibat terjejas oleh pandemik.

Kebolehpasaran graduan juga diukur melalui jumlah pendapatannya. Jadual 3 di bawah bahawa kebanyakan graduan berpendapatan antara RM1001 hingga RM3000 iaitu 47.2% berpendapatan antara RM1001 hingga RM2000 manakala sebanyak 28.3% berpendapatan antara RM2001 hingga RM3000.

Jadual 3. Anggaran Pendapatan Bulanan Responden

Tahun Bergraduasi	Peratusan (%)					
	RM1000 dan kebawah	RM1001 hingga RM2000	RM2001 hingga RM3000	RM3001 hingga RM4000	RM4001 hingga RM5000	Tidak bekerja
2018	6.2	40.6	25.0	12.5	6.2	9.4
2019	7.9	55.3	23.7	5.3	-	7.9
2020	8.3	44.4	36.1	2.8	-	8.3
Jumlah keseluruhan	7.5	47.2	28.3	6.6	1.9	8.5

Sumber: Data Kajian Lapangan 2021

Analisis ke atas dapatan kajian menunjukkan graduan tahun 2020 merupakan graduan paling ramai yang mendapatkan gaji sekitar RM2001 hingga RM3000. Ini menunjukkan graduan yang bergraduasi ketika

pandemik COVID-19 tetap mampu bersaing untuk mendapatkan gaji yang sesuai dengan taraf pendidikan serta pengalaman yang mereka miliki. Hanya segelintir yang mampu mendapatkan pekerjaan yang memberikan pendapatan lebih daripada RM3001 iaitu sebanyak 8.5% iaitu 5.6% daripadanya merupakan graduan 2018. Ini menunjukkan bahawa graduan 2018 sudah mula mendapatkan pekerjaan yang lebih stabil. Hal inikerana graduan 2018 sudah mempunyai pengalaman bekerja dan ini menyumbang kepada kenaikan jumlah gaji dan pangkat. Selain itu, graduan 2018 juga mempunyai jangka masa yang lebih panjang untuk mencari pekerjaan yang dirasakan paling bersesuaian dengannya dari segi jumlah gaji yang ditawarkan dan pengkhususan pekerjaan berbanding graduan tahun 2019 dan 2020.

Seterusnya, Jadual 4 menunjukkan peratusan bagi graduan yang berpuas hati dengan jumlah pendapatan yang mereka peroleh adalah seramai 50 orang (47.2%) manakala jumlah graduan yang tidak berpuas hati pula adalah seramai 48 orang (45.3%). Baki peratusan sebanyak 7.5% adalah graduan yang tidak bekerja dan juga graduan yang menyambung pelajarannya. Setelah dianalisis, terdapat beberapa faktor yang menyumbang kepada kepuasan graduan terhadap jumlah pendapatan yang diperolehi. Sebanyak 68% daripada 50 orang graduan yang berpuas hati dengan pendapatannya menyatakan bahawa jumlah pendapatan yang diterima memadai dan cukup untuk menampung komitmen kehidupan mereka. Kesemua 68% graduan ini berstatus bujang. Status bujang memberikan kelebihan kepada graduan dari segi pengurusan komitmen kerana kos komitmen lebih rendah dan kebanyakannya digunakan untuk diri sendiri serta keluarga terdekat.

Jadual 4. Peratusan Kepuasan Graduan Dengan Pekerjaan yang Dimiliki

Soalan	Peratusan (%)		
	Ya	Tidak	Tidak bekerja
Adakah anda berpuas hati dengan jumlah pendapatan yang anda perolehi?	47.2	45.3	7.5
Pada pendapat anda, adakah pekerjaan yang anda lakukan sekarang setaraf dengan tahap pendidikan anda?	44.3	48.1	7.5

Sumber: Data Kajian Lapangan 2021

Walaupun jumlah peratusan responden yang berpuas hati dengan jumlah pendapatan mereka lebih tinggi berbanding dengan responden yang tidak berpuas hati, dapatan kajian mendapati sebanyak 48.1% responden yang merasakan pekerjaan yang mereka miliki tidak setaraf dengan tahap pendidikan mereka. Situasi ini menunjukkan bahawa ramai graduan yang terpaksa bekerja dalam pekerjaan yang tidak setaraf dengan kelayakan terutamanya dengan keadaan ekonomi yang kurang stabil akibat pandemik COVID-19. Menurut Bridgstock (2009) kebolehpasaran merupakan keupayaan individu untuk kekal dan bertahan dalam suatu pekerjaan. Oleh itu, graduan perlu bertahan dengan pekerjaan yang dimiliki sekarang walaupun terdapat rasa tidak puas hati dengan pekerjaan yang dimiliki.

3 Faktor Yang Mempengaruhi Kebolehpasaran Graduan

Jadual 5 menunjukkan skor min bagi skala lima likert kemahiran dan kebolehan graduan bagi setiap kohort. Skor min yang tertinggi secara keseluruhan bagi setiap kohort adalah skor min bagi kenyataan 'Saya mampu melaksanakan kerja secara berkumpulan dengan baik' iaitu sebanyak 4.61 bagi tahun 2018, 4.36 bagi tahun 2019 dan 4.47 bagi tahun 2020. Ini menunjukkan bahawa graduan daripada tahun 2018, 2019, dan 2020 mampu melaksanakan kerja secara berkumpulan dengan baik.

Jadual 5. Skor Min Skala Kemahiran Dan Kebolehan Graduan Mengikut Kohort

Kenyataan	Skor Min		
	2018	2019	2020
Saya mempunyai kebolehan berkomunikasi yang baik.	4.37	4.12	4.26
Saya merupakan seorang yang kreatif.	3.95	3.72	3.92
Saya mempunyai daya kepimpinan yang tinggi dalam diri.	4.03	3.67	3.91
Saya mampu melaksanakan kerja secara berkumpulan dengan Baik.	4.61	4.36	4.47
Saya menguasai kemahiran teknologi maklumat dan komunikasi. (ICT) dan mampu mengaplikasikannya dalam pekerjaan.	4.35	4.03	4.19
Saya mampu beradaptasi dengan persekitaran tempat kerja dengan cepat.	4.55	4.31	4.46
Saya mempunyai daya tahan mental dan emosi yang baik.	4.29	4.14	4.21

Sumber: Data Kajian Lapangan 2021

Skor min yang terendah pula pada kenyataan 'Saya merupakan seorang yang kreatif' iaitu 3.95 bagi tahun 2018, 3.72 bagi tahun 2019 dan 3.92 bagi tahun 2020. Ini merupakan salah satu faktor yang menyumbang kepada tahap kebolehpasaran graduan kerana majikan memerlukan seorang pekerja yang kreatif dan mempunyai pelbagai idea menarik yang boleh disumbangkan demi mencapai matlamat sesebuah organisasi. Oleh yang demikian, penekanan perlu diberikan kepada aspek kreativiti bagi meningkatkan tahap kebolehpasaran graduan kerana terbukti melalui kajian lepas yang dijalankan oleh Nor Azira et al. (2020) bahawa kreativiti merupakan salah satu ciri pekerja yang majikan inginkan.

Jadual 6. Kemahiran yang Meningkatkan Kebolehpasaran Melalui Perspektif Graduan

Kategori Kemahiran	Peratusan (%)
Teknologi digital	36.2
Mendapatkan pengalaman	24.6
Penguasaan pelbagai bahasa dan komunikasi	18.8
Perniagaan	7.2
Berfikir	5.8

Kepimpinan	4.4
Pengurusan Emosi	3.0

Sumber: Data Kajian Lapangan 2021

Jadual 6 di atas merupakan dapatan kajian tentang cadangan dan pandangan responden terhadap kemahiran yang perlu dimiliki oleh graduan pada masa kini bagi meningkatkan tahap kebolehpasaran graduan. Kemahiran teknologi digital mendapat peratusan yang tertinggi kerana pada era pandemik COVID-19 ini, kemahiran digital memainkan peranan yang sangat besar. Kebanyakan majikan memerlukan pekerja yang mahir menggunakan teknologi digital memandangkan keperluan semasa pandemik untuk bekerja dari rumah. Kemahiran mendapatkan pengalaman berada pada tangga kedua kerana responden berpendapat bahawa setiap peluang pekerjaan yang datang merupakan sebuah pengalaman yang berharga. Oleh yang demikian, graduan dinasihatkan untuk tidak memilih kerja dan mengambil apa sahaja peluang yang ada sebagai sumber pengalaman bagi mendapatkan pekerjaan yang lebih baik di masa hadapan sejurus dapat meningkatkan kelas sosial graduan. Responden juga berpendapat bahawa penting bagi graduan menguasai pelbagai bahasa agar dapat tampil profesional semasa bekerja. Di samping itu, kemahiran komunikasi yang baik juga diperlukan kerana mereka yang mampu berkomunikasi dengan baik mampu menyerlahkan potensi diri pada tahap yang maksimum.

4 Pengaruh Modal Sosial Terhadap Kebolehpasaran Graduan

Penelitian terhadap modal sosial pada bahagian ini adalah berkaitan jaringan sosial serta kelebihan yang diperoleh graduan hasil daripada modal sosial yang terbina. Jadual 7 menunjukkan skor min skala lima likert bagi modal sosial graduan melalui program dan aktiviti dalam UKM yang disertai semasa masih bergelar mahasiswa/i. Secara keseluruhannya, skor min tertinggi pada pernyataan 'Kemahiran yang saya peroleh ketika menyertai program dan aktiviti di dalam UKM membantu saya dalam dunia pekerjaan' iaitu sebanyak 4.39 bagi tahun 2019, 4.11 bagi tahun 2019 dan 4.20 bagi tahun 2020. Melalui skor min ini, pengkaji menyimpulkan bahawa kemahiran yang diperoleh hasil modal sosial yang terjalin daripada penyertaan program dan aktiviti dalam UKM memberi impak positif dalam memudahkan urusan graduan dalam dunia pekerjaan.

Jadual 7. Skor min bagi Modal Sosial Graduan Melalui Program dan Aktiviti Dalam UKM

Kenyataan	Skor Min		
	2018	2019	2020
Saya terlibat aktif dalam program dan aktiviti di DALAM UKM semasa masih bergelar mahasiswa/i UKM.	4.29	3.83	4.05
Saya mempunyai ramai kenalan hasil penglibatan program dan aktiviti di DALAM UKM yang berguna buat masa depan saya.	4.00	3.81	3.79
Kemahiran yang saya peroleh ketika menyertai program dan aktiviti di DALAM UKM membantu saya dalam dunia pekerjaan.	4.39	4.11	4.20
Program dan aktiviti yang saya sertai di DALAM UKM memudahkan proses saya mendapatkan kerja.	3.82	3.58	3.67
Program dan aktiviti yang saya sertai di DALAM UKM membuka pintu	3.68	3.61	3.58

kepada banyak peluang yang saya perolehi sekarang.			
Program Latihan Industri yang diwajibkan oleh UKM membantu saya dalam dunia pekerjaan.	4.16	4.17	4.09

Sumber: Data Kajian Lapangan 2021

Pernyataan seterusnya ialah ‘Saya mempunyai ramai kenalan hasil penglibatan program dan aktiviti di dalam UKM yang berguna buat masa depan saya.’ Bagi pernyataan ini, pengkaji mendapati terdapat trend penurunan skor min tahun demi tahun. Graduan 2018 mempunyai skor min tertinggi iaitu sebanyak 4.00 diikuti dengan tahun 2019 dan 2020 dengan skor min sebanyak 3.81 dan 3.79. Ini menunjukkan bahawa graduan kohort 2018 mempunyai lebih banyak kenalan hasil daripada modal sosial yang dibina semasa menyertai program dan aktiviti dalam UKM berbanding graduan tahun 2019 dan 2020. Trend penurunan skor min bagi pernyataan ini mungkin disebabkan oleh kurangnya interaksi sosial akibat kekangan yang wujud semasa pandemik COVID-19.

Modal sosial merupakan perpaduan antara individu sehingga terbentuknya rasa saling percaya di antara mereka (Putnam 1995). Selain itu, modal sosial melalui fungsinya tidak hanya daripada satu entiti namun dari pelbagai entiti yang berbeza, dengan dua ciri yang sama (Coleman 1990). Pertamanya ialah semuanya terdiri dari beberapa aspek struktur sosial dan yang kedua ialah entiti ini memudahkan tindakan individu dalam struktur. Seperti bentuk modal yang lain, modal sosial adalah produktif, yang memungkinkan pencapaian beberapa tujuan yang tidak dapat dicapai tanpa adanya modal sosial ini. Dalam kajian ini, memiliki modal sosial besar dan kenalan yang ramai mempunyai beberapa kelebihannya. Antaranya adalah jaringan kenalan yang luas membolehkan kita mudah memasuki lingkungan hubungan sosial yang lebih besar dan pelbagai. Contohnya, graduan yang aktif menyertai program keusahawanan semasa bergelar mahasiswa akan mempunyai modal sosial yang berkaitan dengan keusahawanan. Hubungan yang dibina dengan kenalan keusahawanan ini akan membantu graduan terus mengembangkan potensi keusahawanan walaupun selepas tamat pengajian. Hasil modal sosial yang terbina, graduan berkemungkinan mampu mewujudkan perusahaan impian dengan bantuan dan sokongan daripada kenalan semasa berada dalam UKM. Keadaan ini sesuai dengan hujah Bourdieu (1986) bahawa menjadi anggota dalam suatu kelompok orang akan mendapat sokongan dari modal yang dimiliki secara kolektif.

Jadual 8 di bawah pula merupakan jadual yang menunjukkan skor min bagi modal sosial graduan melalui program dan aktiviti yang disertai di luar UKM. Hasil analisis mendapati skor min bagi kenyataan berkenaan modal sosial graduan melalui program dan aktiviti luar UKM yang tertinggi adalah ‘Kemahiran yang saya peroleh ketika menyertai program dan aktiviti di luar UKM membantu saya dalam dunia pekerjaan’ iaitu 4.29 bagi tahun 2018, 4.11 bagi tahun 2019 dan 4.02 bagi tahun 2020. Skor min yang terendah pula adalah pada pernyataan ‘Program dan aktiviti yang saya sertai di LUAR UKM membuka pintu kepada banyak peluang yang saya peroleh sekarang’ iaitu 3.66, 3.50 dan 3.47 bagi tahun 2018, 2019 dan 2020.

Jadual 8. Skor min bagi Modal Sosial Graduan Melalui Program dan Aktiviti Luar UKM

Kenyataan	Skor min		
	2018	2019	2020
Saya terlibat aktif dalam program dan aktiviti di LUAR UKM semasa masih bergelar mahasiswa/i UKM.	3.89	3.58	3.64
Saya mempunyai ramai kenalan hasil penglibatan program dan aktiviti di LUAR UKM yang berguna buat masa depan saya.	3.71	3.61	3.53
Kemahiran yang saya perolehi ketika menyertai program dan aktiviti di LUAR UKM membantu saya dalam dunia pekerjaan	4.29	4.11	4.02
Program dan aktiviti yang saya sertai di LUAR UKM memudahkan proses saya mendapatkan kerja.	3.74	3.69	3.59
Program dan aktiviti yang saya sertai di LUAR UKM membuka pintu kepada banyak peluang yang saya perolehi sekarang.	3.66	3.50	3.47

Sumber: Data Kajian Lapangan 2021

Pola skor min yang tertinggi dan terendah dalam Jadual 8 menunjukkan persamaan dengan pola skor min yang diperolehi di Jadual 7. Namun demikian, terdapat perbezaan antara kedua-duanya dimana skor min keseluruhan dalam Jadual 7 lebih tinggi berbanding skor min yang ada dalam Jadual 8. Oleh yang demikian, penyelidik menyimpulkan bahawa graduan lebih aktif menyertai program dan aktiviti yang diadakan di dalam UKM. Modal sosial melalui program yang diadakan di dalam UKM memberi pengaruh yang lebih besar terhadap kebolehpasaran graduan berbanding dengan modal sosial yang diperolehi melalui program dan aktiviti di luar UKM.

Kesimpulan

Kebolehpasaran graduan Program ANSOS UKM tahun 2018, 2019 dan 2020 berada pada tahap yang sangat baik. Graduan ANSOS yang bergraduasi semasa pandemik COVID-19 mampu memasarkan diri dalam dunia pekerjaan walaupun berhadapan dengan norma sosial kehidupan yang baharu. Pola kebolehpasaran graduan ANSOS UKM tidak mengalami penurunan walaupun berhadapan dengan pandemik COVID-19. Namun demikian, terdapat penurunan kepada nilai modal sosial bagi graduan ANSOS yang berhadapan dengan COVID-19 iaitu graduan kohort 2019 dan 2020 terutamanya. Graduan 2018 dikenal pasti mempunyai kelebihan dengan memiliki modal sosial yang lebih besar dan banyak berbanding graduan tahun 2019 dan 2020. Graduan tahun 2019 merupakan kohort yang pertama perlu menjalani kehidupan sebagai seorang pelajar universiti dengan norma baru. Pada peringkat awal, penerimaan norma baharu ini dianggap sukar untuk sebahagian besar masyarakat kerana semuanya memerlukan bantuan dan bergantung harap dengan kemudahan teknologi. Semua masyarakat termasuklah pelajar mula beradaptasi dengan bekerja, belajar, dan melakukan kebanyakan perkara dari rumah. Tahun 2019 juga merupakan tahun di mana cara melakukan mesyuarat, perjumpaan, program secara atas talian mula dipelajari dan menjadi satu normal baharu. Oleh yang demikian, banyak program yang sepatutnya disertai oleh graduan tahun 2019 terpaksa ditangguhkan atau dibatalkan. Implikasinya, modal sosial graduan 2019 agak terjejas. Namun demikian, bagi graduan tahun 2020, masyarakat sudah mula terbiasa dan mampu beradaptasi dengan norma kehidupan baharu.

Majoriti graduan bersetuju bahawa pandemik COVID-19 menyumbang kepada peningkatan pengangguran dalam kalangan graduan. Perkara ini terbukti apabila terdapat sebilangan responden kajian yang kehilangan kerja akibat organisasi terkesan pandemik atau diberhentikan kerja semasa pandemik COVID-19 atas pelbagai faktor. Walaupun peratusannya agak kecil, namun tetap memberi kesan yang besar dalam kehidupan responden terutamanya dalam saat-saat getir pandemik. Oleh yang demikian, graduan dituntut kreatif dalam mencari pekerjaan dan merebut apa sahaja peluang pekerjaan yang ditawarkan kepada mereka walaupun gaji yang ditawarkan kurang lumayan berbanding langsung tidak mempunyai sumber pendapatan. Kesimpulannya, kajian berkenaan kebolehpasaran sangat penting dijalankan sebagai usaha meningkatkan atau menjamin kelestarian kebolehpasaran graduan khususnya graduan dalam bidang. Oleh kerana kajian ini dilakukan terbatas ke atas graduan Program ANSOS UKM sahaja, pengkaji mencadangkan agar kajian susulan dilakukan dengan skop kajian yang lebih luas mengikut kesesuaian kajian yang akan datang.

Penghargaan: Sekalung penghargaan dan ucapan terima kasih diucapkan kepada Program Penyelidikan Prasiswazah Mutiara UKM Kod MUTIARA-A167703, Pusat Pengurusan Penyelidikan dan Instrumentasi (CRIM), dan Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan dalam memberi sokongan dan galakan berterusan kepada penyelidikan prasiswazah ini.

Persetujuan Termaklum: Kajian telah mendapat persetujuan daripada semua responden yang terlibat dalam kajian.

Konflik Kepentingan: Semua penulis telah memperakui bahawa tiada konflik kepentingan.

Rujukan

- Amanuddin, S., Khairon Hamizah, M. I., Muhammad Naim, A., Nur Zahidah, N. M. & Thevamar, A. (2013). Graduate Unemployment: The Awareness and Perception of graduates towards government's initiatives. *International Journal of Business, Economics and Law*, 3(1), 15-24.
- Batistic, S. & Tymon, A. (2017). Networking behavior, graduate employability: A social capital perspective. *Education and Training*, 59(4), 374-388.
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. In Richardson, J. G. *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press, 241-258.
- Bridgstock, R. (2009). The graduate attributes we've overlooked: Enhancing graduate employability through career management skills. *Higher Education Research and Development*. 28(1), 31-44.
- Coleman, J. S. (1990). *Foundation of social theory*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press.
- Luo, M., Zhang, D., Shen, P. Yang, S. & Jia, P. (2021). COVID-10 Lockdown and social capital changes among youths in China. *International Journal of Health Policy and Management*. 1-6.
- Noorah, Y. & Zakiah, J. (2017). Pembangunan kebolehpasaran siswazah: Tindakan universiti dan cabaran yang dihadapi. *Jurnal Personalia Pelajar*, 20(2017), x(x),15-32.
- Nor Azira, A., Nor Suhaiza, M. K., Suzei, M. N. & Zarina, M. Z. (2020). Kajian kebolehpasaran siswazah fakulti sains pentadbiran dan pengajian polisi, UITM. *International Journal of Social Science Research*, 2(3), 144-155.
- Norhayati, B., Ishak, Y. & Rahmah, I. (2012). Faktor-faktor yang mempengaruhi pengangguran di Malaysia. *Prosiding PERKEM VII*, 209 – 227.

-
- Norliana, H., Chang, P. K. & Mat Pauzi, A. R. (2016). STOPS: Mengungkai isu kebolehpasaran graduan di Malaysia. *Jurnal Komunikasi Malaysian Journal of Communication*, 32(2), 139-164.
- Putnam, R. D. (1995). Bowling Alone: America's Declining Social Capital. *Journal of Democracy*, 6(1), 65-78.
- Tomlinson, M., McCafferty, H. Fuge, H. & Wood, K. (2017). Resources and readiness: The Graduate capital perspective as a new approach to graduate employability. *Journal of the National Institute of Education and Counselling*, April (38), 28-35.
- The World Bank. (2007). *Malaysia and the Knowledge Economy: Building a World-Class Higher Education System*, March 2007.